

„**CO ČERT NECHTĚL..**“ říkáme obvykle, když vyprávíme o nešťastné náhodě, o tom, že se něco nepovedlo anebo povedlo špatně nebo se cosi nepříjemného událo.

„Co čert nechtěl,“ říkáme, ale myslíme tím pravý opak – že to čert chtěl, protože z literatury víme, že čert chce věci nepěkné a škodlivé jako jsou spalničky, vysoká rozvodovost a vysoké daně, hra na hrací automaty, na rozladěné piano či křivá přísaha.

Protože život nás poučil, že čert si přímo lebedí v nej(h)různějších čertovinách – ve schválnostech, hádkách a protivenstvích, v nešťastných náhodách i ve špatných povahách, v nedorozuměních i v pohromách, že si přímo čertovsky užívá, když se čertíme a čerti nás berou (přestože je nám to většinou čerta starýho platný), když se vzájemně posíláme ke všem čertům a o druhém říkáme, že nám ho byl čert dlužen. Když se čerta staráme o své povinnosti a místo toho třeba mastíme čertovy obrázky, když malujeme čerta na zeď a přitom na sebe hledíme jako čert do báně.

Inu, čert aby se v nás vyznal, ale také – čert to sper! Vždycky tomu tak bylo a bude, i kdyby čert na koze jezdil a do toho se všichni čerti ženili!

Zkrátka je toho hodně, co by čert nechtěl (ale my už víme, že by chtěl), a pohádky jsou toho po čertech dobrým příkladem. Ale jen v málokteré z nich má čert navrch, přestože kdysi dávno, ještě v dobách, kdy svět byl placatý jak deska mramorového stolu, kterou na hřbetu neslo čtvero slonů stojících na krunýři pramáti želvy plující v okeánu...

Přestože v těch pradávných dobách, kdy se krajánci, vysloužilí veteráni a potulní kazatelé vláčeli po všech čertech od gruntu k usedlosti, aby po setmění vyprávěli pohádky čeládce i hospodáři, měly tyhle příběhy dočista jiný šmrnc a finiš. Žádný triumf dobra nad zlem, vítězství světla nad temnotou, zkrátka žádný pohádkový hepyend, a když už, tak jako když čerta ďáblem vyháníš.

Tož takové to byly tehdy vyprávěnky a byly stejně drsné jako tehdejší svět. A tehdejší svět se v nich zrcadlil, takže ty pohádky byly jaksí... skutečnější. A uvěřitelnější.

A jak začínaly?

Inu, jak taková pohádka většinou začíná:

Bylo nebylo...

Hm... to je sice pravda – hodně pohádek tak začíná, ale aby bylo naše vyprávění uvěřitelnější, museli bychom začít tím, že:

Něco bylo a něco spíš nebylo...

Hm, hm, hm.

Takhle ale přeci začít nemůžeme. Takže jinak a adresněji.

Za devatero horami a devatero řekami...

No jo, no jo, no jo. Ale z kterého konce se ty hory a řeky počítají? Tohle taky není to pravé ořechové.

Tak naposled:

Za těžkou tvarůžkovou vůní, na řece, co se po žírné zemi jmenuje, obkrouženo choboty dálničních přivaděčů s nákupními centry a benzínovými pumpami, pod kopečkem tak svatým, až se mu Svatý říká, dýchá komíny farmak a fabrik, železáren i čokoládoven město rovinatých lidí, všedních dní i nevšedních bytostí. Sídlo okázalých staveb, přirozených i nadpřirozených úkazů, dobrého jídla i pití. Věcí neobyčejných, ale i zdánlivě banálních jako je dům starý tak, že nikdo nepamatuje jak, či orloj s lidmi z ulice a podivnými výročími v kalendáři. Měchatý fotoaparát, co už není, čím byl kdysi, z fotoateliéru, co kdysi byl a už není vůbec. Zoologická zahrada, odkud je vidět do široka daleka, či baletní piškoty z kůže těch nejlepších asijských hřebců, jejichž stáda se popásají na nekonečné mongolské stepi...

Tož teď je to konečně ono! Teď je to ten nejakurátnější začátek pro naše vyprávění! Ovšem pro případ, že by to někdo potřeboval (a čert ví proč) ještě akurátněji, necht' si laskavě zadá do GPS souřadnice 49°35'38.11"N 17°15'4.75"E.

A bude tam, kde jsme teď všichni.

○ KRTKU MATĚJI A BĚTCE Z PODZEMÍ

Říkali jsme jim krtci. Potmě se vrtali v útrobách pevnosti jako hraboši: minéři Jejího císařsko-královského veličenstva. Vystavěli město pod městem. Kasemata s minérskými a naslouchacími chodbami, kterými bylo možno odposlouchávat, zda se nepřítel nechce před útokem podhrabat do pevnosti. Chodbičky se pro ten případ naplnily střelným prachem, a když nepřátelské vojsko zaútočilo – prásk! Minéři odpálili nálož a pod pěchotou nepřítele se s výbuchem otevřel chřtán země, aby soldáty zaživa polknul a pohřbil je v útrobách katakomb. Sláva minérů pominula, když se pevnost přežila. Krtci Jejího c.k. veličenstva ji jednoho dne navždycky opustili. Odešli všichni, až na toho našeho – krtka Matěje ze třetí ženijní kumpanie.

STALO SE TO ZA TĚ PATÁLIE S PRUSEM. Starý Fritz se svými kanonýry tehdy těžce dolehl na město, avšak kanonýři císařovny mu nezůstávali nic dlužni, takže to na hradbách i před pevností bouchalo jako o soudném dni, jeden šús do druhého. Stejně tak se činili v podzemí

miněři jak toho císařského, tak i královského veličenstva. Zatímco ti pruští se pokoušeli podhrabat pod hrady, našinci na ně chystali habadůry, vymýšleli paskřiviny a strojili kulišárny. Číhali v naslouchacích chodbách vedoucích od hradeb až k prušáckým pozicím, a jak slyšeli, že se k pevnosti snaží dostat ti odnaproti, odpálili připravenou nálož. Byl mezi nimi i jistý Matěj z nedaleké Mohelnice, který už sedmým rokem sloužil u inženýrské kumpanie.

Tenhle Matěj byl skrznastrz dobračisko, avšak horká hlava a prchlivý až o strach. Samé hrr a žádné prr, jak se tenkrát říkalo těm, kdož nectili přísloví dvakrát měř a jednou řež. Taky se říká pozdě bycha honiti a Matěj byl jeden z těch nenapravitelných honičů bycha, kteří neuváženě něco řeknou či udělají, co rozvázný člověk neříká či nedělá, a teprve pak se plácnou do hlavy: Kdybych byl býval raději mlčel! Kdybych tak raději nečinil! Ale už je většinou pozdě.

Tou dobou, o které je řeč, ležel Matěj v naslouchací chodbě, poslouchal, kde se co šustne, a z dlouhé chvíle chytal podzemní lelky. Dlouho se nic nedělo, zvolna ubíhaly hodiny a hodiny a Matěj ani nevěděl, zda je venku světlo či tma, protože v podzemí je noc i ve dne. Tu k němu dolehl znedaleka známý zvuk, jako by kousek od něj někdo lámal kámen. Prušáci! Královští krtci se chtějí podhrabat do pevnosti, už je to tady! bleskne Matěji hlavou, i nevyčká dalších signálů, neoprubuje hlídku, jak mu to přísně ukládal vojenský řád, ale rovnou do minérské galerie pro nálož střelného prachu a... Prásk!

Šús to byl věru kardinální a celý jako Matěj – unáhlený a zbrklý.

Nebyli to pruští krtci, kteří se chtěli podhrabat ke hradbám, ale našinci, co na předsunuté pozici hloubili další minérskou chodbu. A že s sebou táhli taky nálož, vyhodil je Matěj do povětří i s ní. Minérské nálože znásobily svoji sílu, a pohřbily tak všechno živé na předsunuté pozici včetně Matěje.

Od těch prušáckých dob uběhlo už kolikeré století a po všechny ty časy bloudí minér Matěj opuštěnými katakombami města. Je to trest za jeho ukvapenost. Čeká na příležitost. Na chvíli, kdy by správným šusem

napravil ten zkažený. Hledá, komu by takto mohl pomoci. Ovšem obtížně se hledá někdo někde, kde nikdo není. Věru těžký, přetěžký úděl byl přichystán pro krčka Matěje! Když odešli poslední minéři, podzemí pevnosti i města se uzavřelo a jen netopýři a hraboši dělali Matějovi společnost. Tu a tam sice nějaká ta měštka sestoupila do sklepení, kde skladovala brambory, ale jak by si mohla v té krátkosti všimnout stínu minéra, který splýval se stíny vrhanými její loučí či karbidovou lampou, naposled pak elektrickou svítilnou. Přešly časy a duch minéra Matěje se pomalu vzdával naděje na reparační šús, kterým by napravil, co kdysi pokazil.

Ale je víra, naděje a láska, praví se, a kdo věří, má naději. A láska, Tož ta je z nich největší. Však co má láska společného s duchem minéra Matěje? Inu, má.

O krtku Matěji a Bětce z podzemí

Přešly časy a změnila se doba. Jednoho dne přijeli dělníci, upravili vstup do podzemí a pod vchodové schodiště postavili budku s pokladnou. V ní seděla průvodkyně Bětka a prodávala vstupenky návštěvníkům města, kteří si přáli spatřit památku na dobu, kdy spolu válčili král s císařovnou. Říkali jí slepá Běta, přestože tak úplně slepá nebyla. Jen se narodila do pološera a lidi kolem sebe viděla jako stíny, což v temnotě podzemí nevadilo, protože tam na tom byla skoro stejně jako ostatní. Pokaždé, když Bětka prodala zvědavému návštěvníkovi lístek, sňala ze zdi svítilnu a provedla ho kasematy pevnosti. A při každé štrece si všimla toho stínu navíc, který ji s turisty chodbou provázal, aniž by patřil kterémukoliv z nich. Kamuflovaný smutný stín, který nikomu nepatřil. Zjevoval se nejen při obchůzce kasemat, ale časem se stále víc a víc přibližoval k budce, kde průvodkyně trávila dlouhý čas čekání na turisty, kterých chodilo jak kdy – podle roční doby. Když nastala okurková sezóna, většinou jen čekala a čekala, dlouhou chvíli si krátila chytáním

Potouchlé pohádky

podzemních lelků a přitom nenápadně sledovala podezřelý stín, co se k ní den po dni víc a víc dlužil a natahoval. Jako nějaký ztracený duch na výzvědách, myslila si Bětka, zvědavá, co bude, až se stín osmělí až k budce. Toho dne, kdy k ní stín dosáhl, nepřišel žádný turista a byl to opět jeden z řady těch marných dnů, které se násobí s narůstajícím podzimem. Bětka se nudila jako snad nikdy, střídavě snila o pohledném návštěvníkovi, který by si povšimnul její nevtíravé krásy (a Bětka krásná byla) a odvedl si ji z podzemí (prostě láska na první pohled s princem na bílém koni, jak o tom sní romantické dívky... a Bětka romantická byla), a střídavě chytala lelky. Tu vedle sebe ucítila něco – někoho, co – kdo nebyl k spatření, i kdyby měla zrak jako ostříž. A že uvykla v životě stínům a v podzemí se naučila trpělivosti, počkala si, co se bude dít. Dlouho se nedělo nic, takže se už už začínala strachovat, jestli to není všechno, co ten podezřelý stín dokáže. Rozhodla se proto stín oprubovat, a tak jako by pro sebe povídá:

„Turista žádný, tož zase nezbyvá než chytat lelky.“

„Poslušně melduji, že nejvypasenější lelci se chytají v ústí naslouchací chodby napravo od kasemat,“ uslyšela Bětka sametový a jakoby stoletím zastřený hlas. „Kdyby milostslečna svolila malou promenádu, nabídl bych rámě kavalíra a doprovodil ji v ta místa.“

Bětka samozřejmě věděla, kde je ústí naslouchací chodby, ale že byla zvědavá na to rámě kavalíra, svolila k malé promenádě.

A takto se přihodilo, že se ti dva – krtek Matěj a Bětka z podzemí – seznámili na konci jednoho marného dne, který tím pádem zase tak marný nebyl. Než průvodkyni skončila směna, řekli si o sobě všechno, a co neřekli, to si domyslili. O prokletí minéra jejího c.k. veličenstva a víře mladé dámy, co se narodila do pološera, slepé víře, že si ji jednou z katakomb odvede nějaký muž, kterému nebude vadit, že je Bětka také tak trochu jako Matěj – podzemní krtek.

Ode dne, kdy se seznámili, běžel oběma čas v podzemí o poznání veseleji. Za deštivého období, kdy nechodili návštěvníci, si vyprávěli příběhy či hráli enyky-benyky, slovní fotbal, do toho mleli páté přes deváté

nebo naopak jen tak mlčeli a chytali lelky. Společně. Holt ve dvou se to lépe chytá. Zato když nastala turistická sezóna a s návštěvníky se netrhly dveře do podzemí, byl konec lelkování a ti dva užili dočista jiné švandy.

Tu si smluvili na turisty habadůru, jindy zas vymysleli paskřivinu či připravili kulišárnu, a hned bylo na co vzpomínat a o čem hovořit. Jako třeba ten nápad s falešnou ozvěnou. V podzemí přebývala ozvěna, kterou návštěvníci s oblibou zkoušeli. Vždycky, když ozvěnu prubovala nějaká návštěvnice, ozvěna jí poctivě splácela. Ale jak se jí rozhodl oproti muž, Matěj ozvěnu zaonačil, že byla k nepoznání. Tak třeba když takový ozvěnychtivý turista zavolal: *Na talíři čtyři štíři*, z katakomb se mu vrátilo sametově, jakoby staletím zastřeným hlasem: *A v rendlíčku netopýři*. A když zahoukal: *Naše milé dětičky*, vrátilo se mu: *Sežraly nám botičky!*

Nebo ta habadůra s vyvoláním ducha Starého Fritze. To Bětka vyzvala návštěvníky, aby se postavili pod světlo na konci kasemat a spočítali svoje stíny. A pak třikrát za sebou houkla do tmy: *Zjev se pruský králi – zjev se pruský králi – zjev se pruský králi!* Na to třetí zvolání se mezi stíny návštěvníků vetřel stín Matěje v třírohém klobouku a rostl a rostl, až narostl přes celou podlahu i stěnu kasemat a pak se zase smrskával na velikost turistů, kteří se zatím ne a ne dopočítat správného počtu stínů. Nakonec je falešný stín doprovodil až k východu. A když byl Matěj ve

Poťouchlé pohádky

zvláště rozverně náladě, vyznával cestou zpět návštěvníkům do ouška lásku takovými výrazy, kterým by snad rozuměly už jenom babičky jejich babiček. To se pak turistky hihňaly blahem a do toho jim tak trochu trnulo z onoho nezvyklého podzemního úkazu. Ale bylo to jen takové bezpečné strachování, kterým si lidé po staletí krátí dlouhou chvíli, a dokonce si za něj navykli platit.

Není divu, že se řeči o podivnostech podzemí rychle roznesly po městě a se zvědavci se netrhly dveře. Pro jednou se netrhly i s vědci z místní univerzity, kteří zkoumají akustiku. To si pak Bětka s Matějem odpustili habadůru s falešnou ozvěnou, protože ji provozovali tak, jako se provozuje cirkus – pro pobavení návštěvníků, a nikoliv pro matení lidí. A taky věděli, že ve světě vědy nemají habadůry, paskřiviny či kulišárny co dělat. Po druhé se dveře netrhly s učiteli zkoumajícími světlo a Bětka s Matějem pro změnu vynechali kulišárnu s duchem mrtvého císaře. Ze stejného důvodu. A tak vědci vždycky odešli s nepořízenou... či vlastně s pořízenou – s tím, že co se týče akustiky i světla, jsou věci tak, jak mají být.

Všechny ty habadůry, paskřiviny a kulišárny Bětku s Matějem víc a víc sbližovaly, až je nakonec svázaly k sobě poutem tak silným, že si tu a tam Matěj musel nahlas ulevit: „Jářku, věčná škoda, že jsem se nenarodil o nějaké to století později!“ A Bětka na to kontrovala stejně jako jejich falešná ozvěna: „Škoda, přeškoda, že jsem nepřišla na svět o pár století dřív. Takhle ty chodíš bez těla a já zas jak bez duše, tělo je mi navíc...!“

Jednoho prázdného dne na závěr turistické sezóny, kdy se katakomby rosily chladem a netopýři hřadovali k přezimování ve spárech vlhkých zdí jako slepice na noc, sestoupil do podzemí muž v koženém klobouku. Pod kloboukem se mu jizvil úsměv falešnější než ozvěna ducha pruského krále, ale ten mu nic nebránil v tom, aby se nezačal dvořit a vmlouvat do přízně průvodkyni. Byl to majitel nevěstince z růžové vily na dohled od kasemat. Doslechl se o pohledné a téměř

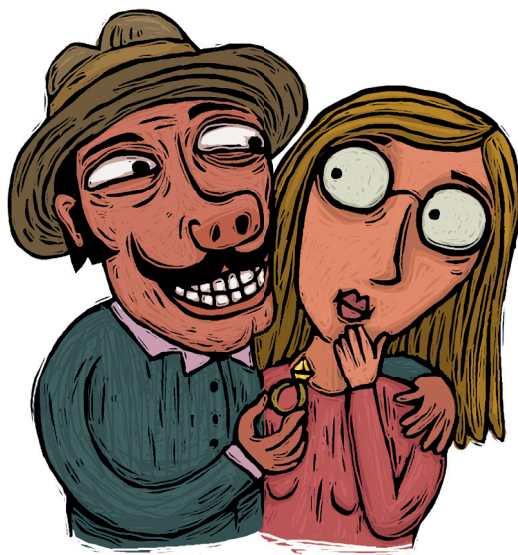
O krtku Matěji a Bětce z podzemí

slepé průvodkyni, a protože sháněl do svého podniku zrovna takovou (co hned tak neprokoukne čachry machry, do kterých je lépe nevidět, a techtle mechtle, o kterých je lépe neslyšet), měl se bez meškání k činu.

Matěji se nelíbil na první pohled, ale byl to ten první pohled, který scházel Bětce, jež nedala na varování svého minéra a nechala se (možná se chtěla nechat) obloudit falešnou řečí cizího muže. I stalo se pak, že průvodkyně nepřišla na směnu. Nepřišla ani druhého dne, ani dny další a Matěj ji marně přemarně vyhlížel, protože Bětka nepřišla už vůbec. Vrata kasemat zůstala zamčená na závoru a minér opět osaměl. Zase bloudil sám a sám podzemím města a živil v sobě vzpomínky na všechny ty kulišárny, paskřiviny a habadůry, co si jich s Bětkou společně užili.

A jak tak bloudil jako tělo bez duše (což je jen takové rčení, v případě Matěje víme, že tomu bylo právě naopak), zabloudil až do nejzazší naslouchací chodbičky, kam se žádný turista nikdy nedostal. A tu uslyšel někde z dálky tichounký pláč, ale že byl Matěj minér vycvičený v naslouchání, rozpoznal v něm zoufalství i příkoří a taky poznal, komu pláč patří.

Bětce ubližují v nevěstinci, kam ji odvedl muž s falešným úsměvem! I došlo mu, co se asi děje v růžové vile na pevnostní pláni a současně s tím poznáním jako by prohlédl. S pomyšlením na záchranu nebohé

Poťouchlé pohádky

Bětky přišel i nápad, kterak po staletích konečně tím správným šúsem napravit ten pokažený. Pro vysloužilého minéra jeho c.k. veličenstva nebylo zatěžko prohloubit chodbu až pod nevěstinec a tentokrát s rozmyslem a po zvážení odpálit nálož pod domem s tolika hříšnými a jednou čistou duší.

Prááááásk!

A od toho velkého prásku – prý že závada na plynové přípojce jen tak hala bala svařené, hm... No zkrátka od oné doby po všechny doby další, mohou návštěvníci podzemí v těch místech, kde ústí naslouchací chodba (tož tam, kde se chytají nejvypasenější lelci), spatřit kromě vlastních stínů dva stíny navíc, z nichž jeden jako by splýval s druhým. Jsou to stíny minéra Matěje a slepé Bětky. Stíny vonící habadůrou, prosáklé paskřivinou a slibující kulišárnu všem, kdo mají obrazotvornost v duši a touhu vidět neviditelné i slyšet neslyšitelné.

